

Просторові групи

Андрій Жугаєвич (zhugayevych@iop.kiev.ua)

19 вересня 2011 р.

1	Кристалографічні групи	1
1.1	Елементи симетрії кристалографічних груп	1
1.2	Гратка Браве	2
1.3	Обернена гратка	3
1.4	Класифікація кристалографічних груп	3
1.5	Структура кристалографічних груп	4
2	Інші дискретні групи просторових симетрій	5
3	Елементи математичної теорії симетрії кристалів	5
4	Таблиці і схеми	7

§1. Кристалографічні групи

1.1. Елементи симетрії кристалографічних груп

Просторові елементи симетрії (тобто елементи групи $IO(n)$) тривимірного простору являють собою комбінацію точкового перетворення і трансляції: $\mathbf{r} \rightarrow \mathbf{R}\mathbf{r} + \mathbf{t}$. До базових неточкових елементів просторової симетрії належать трансляція, гвинтова вісь (screw axis) і площина ковзання (glide plane).

Елементи кристалографічної групи можна подати у вигляді

$$\mathbf{r} \rightarrow \mathbf{R}\mathbf{r} + \mathbf{v}(\mathbf{R}) + \mathbf{t}, \quad (1.1)$$

де $\mathbf{R}$ – так звана лінійна частина перетворення (елемент точкової симетрії), $\mathbf{t}$ – власна (цілочислова) трансляція (тобто трансляція на цілочислові лінійні комбінації постійних ґратки), $\mathbf{v}(\mathbf{R})$ – залежна від $\mathbf{R}$ невласна (дробова) трансляція. Позначення елементів симетрії див. на рис. 1, невласні елементи симетрії позначаються таким чином:

- гвинтова вісь $\{n_k\}$ – поворот на кут $2\pi/n$ разом зі зсувом уздовж осі на k/n ;
- площина ковзання $\{a,b,c,n,d\} - \{a,b,c\}$ означає зсув на $1/2$ вздовж осі a , b чи c разом із відбиттям в площині, що проходить через цю вісь, $\{n\}$ означає зсув на $1/2$ по a і по c , $\{d\}$ означає зсув на $1/4$ по a і по c (див. приклад на рис. 3).

Поворотні і інверсійні осі можуть мати лише порядок 1, 2, 3, 4, 6 (відбиття включаються). В базисі примітивної комірки матриця $\mathbf{R}$ і вектор $\mathbf{t}$ цілочислові, а компоненти вектора $\mathbf{v}(\mathbf{R})$ є правильними дробами з можливими значеннями знаменника 2, 3, 4, 6.

Axes								Planes	
	n	-n	n ₁	n ₂	n ₃	n ₄	n ₅		
1	○							m	—
2	●		●					a,b	----
3	▲	△	▲	▲				c	-----
4	◆	◇	◆	◆	◆			n	-----
6	⬢	⬡	⬢	⬢	⬢	⬢	⬢	d	--->---

Рис. 1: Графічні позначення елементів симетрії